

Asia: VN/34515/2024

Kommentointipyyntö: Sivistyksestä suunta Suomelle - Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio vuoteen 2040

1. Suomi on sivistyksen, demokratian ja tieteen vapauden edelläkävijä.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

1 kyllä, täysin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

SYLillä ei ole tarkennettavaa tähän osioon.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Tämän osion toimenpiteet kaipaivat konkretiaa. Toimenpiteiden vaikuttavuus suhteessa asetettuihin tavoitteisiin jää arviomme mukaan vähäiseksi.

2. Koulutus kuuluu kaikille ja mahdollisuuksia lisätään erityisesti nuorille.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

1 kyllä, täysin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

SYLillä ei ole tarkennettavaa tähän osioon.

**Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet?
Ovatko toimet oikeita?**

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Väliotsikoksi on nostettu “Kansallinen suunnitelma nuorten aikuisten korkeakoulutettujen osuuden nostamiseksi 60 prosenttiin”. Muotoilu tällaisenaan antaa ymmärtää, että seuraavat toimenpiteet muodostavat ko. suunnitelman. SYL ei pidä vision toimenpiteiden nimittämistä otsikkotasoisesti suunnitelmaksi riittävänä, vaan tarvitaan erillinen, yhdessä asiantuntijoiden, tutkijoiden ja sidosryhmien kanssa laadittu tutkittuun tietoon perustuva suunnitelma. Ehdotamme siis, että kirjaus kansallisesta suunnitelmasta koulutustason nostamiseksi siirretään väliotsikosta toimenpiteeksi.

“Parannetaan nuorten mahdollisuuksia aloittaa korkeakouluopintojen suorittaminen suoraan toisen asteen koulutuksen jälkeen hyödyntäen muun muassa avoimen korkeakoulutuksen opintotietokokeilusta saatavia kokemuksia.” Tässä toimenpiteessä korostetaan suhteettoman painokkaasti opintotietokokeilua. Opintotietokokeilun ylikorostaminen vaikuttaa ristiriitaiselta tavoitteiden kanssa, kun tavoitellaan sitä, että nuoret voisivat aloittaa suoraan toisen asteen jälkeen opiskelun tutkintotavoitteisesti. Opintotietokokeilulla avoimessa opiskelussa ei ole tutkintotavoitteista.

“Vahvistetaan opiskelijoiden hyvinvointia”. Tämä ei ole toimenpide lainkaan, sillä siitä puuttuu täysin keinot, kuinka opiskelijoiden hyvinvointia vahvistetaan. SYL on ehdottanut mm. seuraavia konkreettisia toimenpiteitä:

- Asetetaan sitovat mitoitukset korkeakoulujen opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalveluille. Tämä vahvistaisi ja tukisi korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointia ja tuen tarpeita sekä lisäisi yhdenvertaisuutta.
- Vahvistetaan korkeakoulujen ja YTHS:n yhteistyötä säätämällä korkeakouluille velvoite toimia YTHS:n kumppaneina terveydenhuoltolain (1326/2010) 17 §:ssä ja korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetussa laissa (695/2019) säädettyjen opiskeluterveydenhuoltoa koskevien tehtävien toteuttamisessa. (17.5.2019/698)
- Vakiinnutetaan opiskeluterveysneuvottelut (OTE-neuvottelut) osaksi korkeakoulujen ja YTHS:n yhteistyötä sekä veloitetaan korkeakoulut osallistumaan niiden toteuttamiseen opiskelijan yksilöllisen tuen varmistamiseksi.
- Veloitetaan korkeakoulut laatimaan ja toimeenpanemaan opiskeluhyvinvoinnin toimenpideohjelma, joka sisältää konkreettiset tavoitteet, mittarit ja seurannan sekä kytkeytyy korkeakoulun strategiseen johtamiseen.

“Korkeakoulut vahvistavat opetustyön arvostusta, opetushenkilöstön pedagogisia valmiuksia ja pedagogista johtamista.” Tässä jää epäselväksi, millä keinoilla opetustyön arvostusta lisätään. Onko tämä ainoastaan korkeakoulujen vastuulla?

“Parannetaan korkeakoulutuksen ja työelämän yhteyksiä, jotta korkeakoulutettujen työllistyminen helpottuu.” Korkeakoulutettujen työllistymisen haasteiden juurisyynä ei liene korkeakoulutuksen ja työelämän puutteelliset yhteydet. Tällaisenaan toimenpide on melko tehoton.

“Lisätään mahdollisuuksia vaihtaa joustavasti suuntautumista ja korkeakoulua opintojen aikana ja erityisesti nivelvaiheissa. Korkeakoulut muun muassa lisäävät laaja-alaisia tutkinto-ohjelmia alemmissa tutkinnoissa tukemaan monipuolista osaamista ja työllistymistä.” Suuntautuminen on erikoinen sanavalinta tässä yhteydessä. Halutaanko puhua opiskelualasta, tutkinto-ohjelmasta vai jostain muusta?

“OKM selvittää lyhyttutkintojen käyttöönottoa korkeakouluissa sekä niiden merkitystä reittinä korkeakoulutukseen ja osana jatkuvaa oppimista.” Toimenpiteessä ei ole tarkennettu, minkä tasoisia lyhyttutkintoja selvitetään. EQF5-tasoiset kandia alemmat lyhyttutkinnot voivat olla selvittämisen arvoisia. SYL ei kuitenkaan kannata lyhytmaistereita osaksi Suomen järjestelmää eikä usko, että niille olisi kysyntää työmarkkinoilla.

“OKM uudistaa korkeakoulutuksen alakohtaiset tutkintonimikkeet, jotta tutkintorakenne olisi nykyistä selkeämpi ja mahdollistaisi monialaiset tutkinnot myös ammattikorkeakoulutuksessa sekä tukisi opiskelijoiden liikkuvuutta moniportaisessa tutkintorakenteessa ja kansainvälisessä yhteistyössä.” Emme ole havainneet yliopistoissa tarvetta tutkintonimikkeiden uudistamiseen. Mikäli ammattikorkeakoulujen nimikkeitä halutaan uudistaa, olisi se syytä sanoa suoraan. Emme näe, että tutkintonimikkeellä olisi vaikutusta liikkumiseen järjestelmän sisällä. Tutkinnon sisällöillä ja sillä, mihin se antaa valmiudet, on suurempi merkitys.

“Tarkastellaan ylempien korkeakoulututkintojen kokonaisuutta korkeakoulujärjestelmän vaikuttavuuden ja toimivuuden varmistamiseksi ja arvioidaan YAMK-tutkintojen työelämäkokemusvaatimuksen poistamista erityisesti ammattikorkeakoulujen kansainvälisen yhteistyön esteiden vähentämiseksi.” Tässä jää epäselväksi, mikä on yliopistojen myöntäminen maisterin tutkintojen rooli tarkastelussa. Jos vain YAMK-tutkintoja arvioidaan, miksi tarkastellaan kokonaisuutta, jossa maisterin tutkinnot ovat mukana?

“Säädetään tohtoritutkintojen tavoitteellisesta suorittamisajasta ja poistetaan lisensiaatin tutkinto tieteellisenä ja taiteellisenä jatkotutkintona tutkintorakenteesta.” Toimenpide ei vaikuta keskustelemaan vision tavoitteiden tai tavoitetason kanssa. Vuoteen 2040 tähtäävään visioon tämä on liian spesifi toimenpide.

3. Luovat osaajat ja kunnianhimoinen tutkimustoiminta uudistavat yhteiskuntaa.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

1 kyllä, täysin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

SYLillä ei ole tarkennettavaa tähän osioon.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

“Uudistetaan vieraskielisen koulutuksen haku- ja valintamenettelyt selkeiksi ja yhdenmukaisiksi hakijoiden yhdenvertaisuuden parantamiseksi sekä opiskelijoiden sujuvan ja hallitun maahantulon kehittämiseksi. “ Muotoilu nykyisellään antaa ymmärtää, että kansainvälisten opiskelijoiden maahantulo nykyisellään olisi jollain tapaa hallitsematonta. Emme tunnista tällaista ilmiötä. Ehdotamme, että sana “hallitun” poistetaan.

4. Rohkea uudistuminen rakentaa tulevaisuuden osaamista: korkeakoulujen erikoistuminen ja yhteistyö vahvistuvat.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

1 kyllä, täysin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

SYLillä ei ole tarkennettavaa tähän osioon.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

“OKM käynnistää korkeakoulujärjestelmän uudistamistyön vision tavoitteiden saavuttamiseksi. Päämääränä on korkeakoulutuksen ja tutkimuksen laatua sekä koulutustason nostoa vahvistava kestävä korkeakoulujärjestelmä. Toiminnallisia tavoitteita ovat korkeakoulujen päällekkäisten tehtävien purkaminen ja yhteistyön edistäminen. Valmistelussa huomioidaan myös

korkeakoulukonserneissa ja eurooppalaisen koulutus- ja tutkimusalueella tapahtuva kehitys sekä muu julkisen koulutus- ja tutkimusjärjestelmän kehittäminen.” Toimenpidesuosituksen osalta tavoitteet ja keinot jäävät osittain ristiriitaisiksi, ja niiden vaikuttavuutta on syytä arvioida kriittisesti. Korkeakoulujärjestelmän uudistustyö vaikuttaa mittakaavaltaan suhteettoman suurelta toimenpiteeltä suhteessa asetettuihin tavoitteisiin, kuten päällekkäisyyksien purkamiseen. On epäselvää, mitä reunaehtoja tälle uudistamiselle asetetaan ja mikä on erityisesti duaalimallin asema prosessissa. Mikäli tarkoituksena on edistää yhteistyötä korkeakoulukonserneissa, on välttämätöntä selkeyttää, pyritäänkö tällä vahvistamaan vai kenties murentamaan yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen välistä tehtävänjakoa.

“OKM tukee korkeakoulujen erikoistumista uudistamalla koulutusvastuusäntelyn siten, että korkeakoulutus vastaa kansallisesti yhteiskunnan osaamistarpeisiin.”

Koemme ehdotuksen koulutusvastuusäntelyn keventämisestä korkeakoulujen erikoistumisen tukemiseksi ongelmallisena. Tämä toimenpide sisältää sisäänrakennetun ristiriidan, sillä sääntelyn keventäminen johtaa tyypillisesti markkinaehtoiseen hakeutumiseen suosituille aloille, mikä päinvastoin purkaa erikoistumista ja lisää tarjonnan päällekkäisyyttä. On myös aiheellista kyseenalaistaa oletus siitä, etteikö nykyinen korkeakoulutus jo vastaisi kansallisiin osaamistarpeisiin. Jos sääntelyä aiotaan muuttaa, on määriteltävä tarkemmin, tavoitellaanko järjestelmältä joustavuutta vai entistä tiukempaa strategista ohjausta, sillä esitetty muotoilu jättää nämä keskeiset suunnat avoimiksi.

5. Kohti kasvua: korkeakoulutuksen ja tutkimuksen rahoitus monipuolistuu.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Toimenpidesuosituksissa nostetaan itseisarvon asemaan korkeakoulun rahoituksen monipuolistuminen. Toimenpidesuositukset keskittyvät liiaksi ulkoisen rahoituksen hankinnan tehostamiseen ja uusien rahoituskanavien etsimiseen, mikä voi pahimmillaan johtaa korkeakoulujen hallinnollisen taakan kasvuun ja perustehtävien pirstaloitumiseen. Jotta toimenpiteet olisivat oikeita, niissä tulisi tunnistaa julkisen perusrahoituksen merkitys tutkimuksen vapauden ja koulutuksen saavutettavuuden takuuna. Monipuolistumista koskevissa toimissa on varmistettava, etteivät uudet rahoitusmallit ohjaa korkeakouluja pois pitkäjänteisestä perustutkimuksesta kohti lyhytnäköistä ja suhdanneherkkää hanketoimintaa. Olennaista olisi lisätä toimenpiteitä, jotka vahvistavat rahoitusjärjestelmän vakautta ja vähentävät riippuvuutta jatkuvasta kilpaillun rahoituksen hakemisesta.

**Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet?
Ovatko toimet oikeita?**

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

“Korkeakoulut uudistavat OKM:n tuella tutkimuksen ja koulutuksen ulkoista laadunarviointia. OKM hyödyntää yhtenäisempää laadunarviointia korkeakoulujen ohjauksessa.”

Esitetty toimenpide tutkimuksen ja koulutuksen ulkoisen laadunarvioinnin uudistamisesta on muotoilultaan epäselvä ja osittain ristiriidassa vakiintuneiden riippumattoman arvioinnin käytäntöjen kanssa. Nykyisessä järjestelmässä ulkoisesta laadunarvioinnista vastaa Karvi, mikä takaa arvioinnin riippumattomuuden ja korkeakoulujen autonomian kunnioittamisen. Toimenpidekuvaus jättää epäselväksi korkeakoulujen tosiasiallisen roolin ulkoisen arvioinnin kehittämisessä sekä sen, miten tämä prosessi suhteutuu parhaillaan pilotoitavaan neljänteen auditointikierrrokseen ja sen kehitystyöhön.

SYL kiinnittää erityistä huomiota muotoiluun, jonka mukaan opetus- ja kulttuuriministeriö hyödyntäisi "yhtenäisempää laadunarviointia" ohjauksessaan. Tämä herättää kysymyksen siitä, onko tavoitteena siirtyä kohti suoraa laadun ja rahoituksen kytkentää tai ministeriöjohtoista laadunvalvontaa. Tällainen kehitys voisi kaventaa korkeakoulujen omaa vastuuta laadunhallinnasta ja hämärtää työnjakoa ministeriön strategisen ohjauksen ja riippumattoman arviointitoiminnan välillä. Sen lisäksi tämä on ristiriidassa EHEA:n ja ESG-viitekehyksen kanssa. Toimenpide edellyttääkin perusteellista uudelleenmuotoilua, jossa selkeytetään eri toimijoiden roolit ja varmistetaan, että se palvelee aidosti korkeakoulujen toiminnan kehittämistä.

Vision tavoitteiden ja toimenpidesuositusten kokonaisuus

6. Puuttuuko vision tavoitteista ja toimenpidesuosituskokonaisuudesta jotain olennaista? Tulisiko jokin osa alue priorisoida tai poispriorisoida?

Vision suurin valuvika on merkittävä kuilu kunnianhimoisen tavoitetason ja esitettyjen toimenpiteiden välillä. Vaikka tavoite nostaa nuorten aikuisten koulutustaso 60 prosenttiin vuoteen 2040 mennessä on kirjattu selkeästi, sen saavuttamiseksi tarvittavat konkreettiset toimenpiteet ja resursointi jäävät visiossa liian vähäisiksi ja epämääräisiksi. Koulutustason tuntuva nostaminen edellyttää huomattavaa koulutuskapasiteetin kasvattamista, mutta visiossa ei vastata siihen, miten rahoituspohja kestää tämän laajennuksen ilman, että tutkintokohtainen rahoitus ja siten opetuksen laatu vaarantuvat.

Koulutustaso ei myöskään nouse pelkästään koulutuskapasiteettiä kasvattamalla, vaan se vaatii panostuksia opintojen läpäisyyn, ohjaukseen ja opiskelijoiden hyvinvointiin. Visiosta puuttuvat selkeät keinot myös sosiaalisen saavutettavuuden parantamiseksi, jotta korkeakoulutukseen saataisiin houkutelua laajempi joukko osajia eri taustoista. Toimenpidekokonaisuudessa tulisi priorisoida uskottavia toimenpiteitä koulutustason nostoon, riittävän perusrahoituksen ja opintojen sujuvuuden yhdeksi johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi. Ilman selkeää resursointisuunnitelmaa ja konkreettisia välitavoitteita 60 prosentin tavoite on vaarassa jäädä pelkäksi poliittiseksi julistukseksi.

Vision kokonaisuus ja muut osiot

7. Mahdolliset kommentit vision tilannekuvaan liittyen

SYL näkee, että vision tilannekuva on asianmukainen ja kattava.

8. Miten arvioisit visiota ja sen toimenpiteitä kokonaisuutena

Vision tavoitteet ovat suurimmalta osin harkittuja ja oikeansuuntaisia, ja taustalla oleva tilannekuva on perusteltu. Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen suunta on tunnistettu oikein, mutta vision tavoitteet ja esitetyt toimenpidesuositukset eivät muodosta koherenttia kokonaisuutta. Suurin ongelma on se, ettei tekstistä käy ilmi, miten valitut toimenpiteet tosiasiallisesti edistävät kirjattuja pitkän aikavälin tavoitteita.

Kokonaisuus kärsii epätasapainosta yleisen ja yksityiskohtaisen välillä. Osasta strategisia tavoitteita puuttuu konkretia lähes täysin, kun taas osassa toimenpiteitä liikutaan hämmentävän pienellä detaljitasolla suhteessa siihen, että visio ulottuu vuoteen 2040. Esimerkiksi laadunarvioinnin tekniset uudistukset ja rahoituspohjan monipuolistamisen korostaminen tuntuvat irrallisilta verrattuna massiiviseen tavoitteeseen koulutustason nostosta 60 prosenttiin.

Lopuksi on todettava, että jotkut toimenpiteet vaikuttavat keskenään ristiriitaisilta. Tavoite korkeakoulujen erikoistumisesta on vaikeasti sovitettavissa yhteen koulutusvastuusääntelyn keventämisen kanssa, ja puhe järjestelmäuudistuksesta jää epämääräiseksi suhteessa vakiintuneeseen duaalimalliin. Jotta visio olisi vaikuttava, sen toimenpiteiden tulisi keskittyä strategiaan suuriin linjoihin ja varmistaa, että resursointi on linjassa kunnianhimon tason kanssa. Nykyisellään kokonaisuus jättää liikaa avoimia kysymyksiä toimeenpanon realiteeteista.

9. Muut kommentit

SYLillä ei ole muuta kommentoitavaa.

Rättyä Heidi
Suomen ylioppilaskuntien liitto (SYL)